

Cum asigurăm securitatea alimentară a României pe timp de pandemie

Rolul fermelor mici și mijlocii

Autori: Alexandra Toderiță, Ruxandra Popescu

CRPE Policy Brief nr. 44

Aprilie 2020

Cuprins

Sumar executiv	3
1. Cum este afectată agricultura europeană de criza CO-VID19?	4
2. Securitatea alimentară a României și problemele generate de criza COVID în agricultură și în industria alimentară	6
3. Soluții pentru asigurarea securității alimentare a României din perspectiva fermierilor mici și mijlocii	11

Sumar Executiv

Nimeni nu știe cât va dura criza sanitară și economică generate de pandemia de COVID-19. Cele mai pesimiste estimări în acest moment indică peste 5 ani. Previziunile sunt că pandemia își va acutiza periodic manifestarea, ceea ce va genera noi intervale de distanțare socială, restricții de circulație, noi șocuri pentru activitatea economică.

Ceea ce rămâne o constantă universală este faptul că oamenii trebuie să mănânce. Agricultură este, în acest context, alături de sistemul medical, unul dintre sectoarele prioritare strategice ale unei țări, care trebuie să rămână în picioare și să asigure securitatea alimentară – adică să furnizeze hrană la prețuri accesibile pentru toți cetățenii.

De la lipsa forței de muncă la redirectionarea alimentelor destinate piețelor și la schimbarea ”peste noapte” a tiparelor de consum, recenta criză pune o presiune substanțială pe întregul sector agroalimentar al Uniunii Europene și în special pe micii agricultori. În România, din totalul de 3.422.030 de exploatații agricole, aproape 2,5 milioane lucrează mai puțin de 2 ha, iar aproximativ 823 000 au sub 50 ha. Aceste milioane de gospodării țărănești și ferme mici de (semi)subzistență reprezintă piloni importanți pentru securitatea alimentară a României, atât din perspectiva autoconsumului care susține populația rurală în perioade de criză, dar mai ales din cea a potențialului acestora de a se integra în lanțurile de desfacere și a vinde surplusul pe piață, sub formă proaspătă sau către industria de prelucrare.

Fermierii mici și mijlocii pot furniza mâncare sănătoasă atât satelor, cât și orașelor, dacă sunt sprijiniți să se adapteze la modurile de consum ale secolului 21 – vânzări online tip ”coșul de legume” individual sau prin food hub-uri, livrări către marii retaileri prin intermediul cooperativelor agricole, care sunt capabile să colecteze cantități mari și omogene de produse și să le livreze marilor lanțuri la volumele și parametrii necesari.

Chiar dacă indicii teoretici de securitate alimentară plasează România într-o situație bună în acest domeniu, iar autoritățile declară în acest moment că ”avem de toate”, nivelul crescut de importuri de produse agro-alimentare cu valoare adăugată, corelat cu nivelul scăzut de consum din producția internă reprezintă o vulnerabilitate majoră a securității alimentare a României și o adevărată provocare în contextul actual.

Acest raport descrie la cald situația din agricultură în perioada de după instituirea stării de urgență, cu un focus special pe provocările întâmpinate de micii fermieri din două sectoare nevralgice – legume și fructe, lapte -, explicitează rolul formelor asociative în sprijinirea fermierilor de a se adapta noilor constrângeri și realități, analizează succint măsurile de sprijin luate de autorități, prezintă câteva modele de sprijin pentru micii fermieri și comunitățile rurale din alte țări europene și, mai ales, propune măsuri urgente de realocare a banilor europeni destinați dezvoltării rurale pentru a salva și canaliza spre desfacere producția micilor fermieri.

1. Cum este afectată agricultura europeană de criza COVID-19?

Pandemia COVID-19 în plină desfășurare amenință economia la nivel mondial, iar agricultura este unul dintre domeniile puternic afectate.

Siguranța alimentară, un concept de care se ocupau până acum mai degrabă cercetătorii din zona academică, a devenit peste noapte o preocupare stringentă. Statele membre trebuie să găsească pârguri pentru ca sectorul agricol să își păstreze capacitatea de a furniza hrană la prețuri accesibile.

Schimbarea tiparelor de consum – realizarea de stocuri pe lanțurile de comercializare, dar și la nivel de consumator, schimbarea ponderii produse de bază – alimente proaspete, creșterea exponențială a livrărilor online, restricțiile privind circulația mărfurilor, forța de muncă insuficientă din cauza închiderii granițelor, sincopel în sectorul de prelucrare agro-industrial, închiderea agenților economici din HORECA, dar și a școlilor, cantinelor etc. sunt principalele probleme generate de această criză în agricultură în majoritatea statelor europene.

Organizația pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite (FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations) avertizează că există riscul unei crize alimentare, care i-ar afecta în primul rând pe cei mai vulnerabili, printre care se numără și micii fermieri, care se confruntă cu provocări în accesarea piețelor pentru a-și vinde produsele, în achiziția de input-uri esențiale și în asigurarea desfacerii către consumatori cu o putere de cumpărare redusă. FAO subliniază nevoia menținerii în viață a lanțurilor de aprovizionare pentru a atenua impactul pandemiei asupra sistemului alimentar¹. Acestea vor suferi șocuri care pot fi atenuate doar prin consolidarea lanțurilor scurte și a agriculturii locale.

Uniunea Europeană (UE) s-a pus în mișcare pentru a crește nivelul ajutorului de stat pe care statele îl pot acorda fermierilor, a flexibiliza destinația fondurilor europene, a simplifica birocratia acestora și, de asemenea, a urgentat efectuarea plăților directe pe suprafață pentru fermieri². **Mai mult, conform pachetului de măsuri Coronavirus Response Investment Initiative Plus al Comisiei Europene, țările UE pot realoca banii necheltuiți încă din programele de dezvoltare rurală (PDR) pentru a finanța acțiuni relevante pentru a face față crizei.**

De asemenea, Comisia Europeană (CE) și Banca Europeană de Investiții (BEI) au aprobat o finanțare de 700 de milioane de euro pentru sectorul agroalimentar în cadrul Planului de Investiții pentru Europa. Conform comunicatului CE, această finanțare își propune „să sprijine companiile private care funcționează de-a lungul lanțurilor valorice de producție și prelucrare a alimentelor, a materialelor biologice și a bioenergiei. Programul va contribui la menținerea și crearea de locuri de muncă în zonele rurale”.

1 FAO, Novel Coronavirus (COVID-19), disponibil la: <http://www.fao.org/2019-ncov/qa/impact-on-food-and-agriculture/en/>, accesat la 12 aprilie 2020.

2 Comisia Europeană, Supporting the agriculture and food sectors amid Coronavirus, disponibil la: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/coronavirus-response_en, accesat la 12 aprilie 2020.

Cu toate acestea, nevoia unor măsuri specifice pentru a sprijini fermierii și industria agro-alimentară din fiecare țară, în funcție de profilul acesteia, este evidentă.

În contextul agriculturii din România – milioane de ferme mici, de semi-subzistență, au nevoie de sprijin pentru a ajunge cu producția pe piață, motiv pentru care este relevant și inspirational ceea ce fac alte țări europene pentru a sprijini agricultura locală și, mai ales, micii fermieri:

Famiiliile italiene se ajută reciproc și sprijină producătorii locali

O nouă inițiativă în Italia „Spesa sospesa”³ („Cumpărături în așteptare”) permite familiilor cărora li se livrează alimente acasă de către producători locali să cumpere alimente pentru familiile nevoiașe. Fructe, legume, făină, brânză și alte alimente – toate produse la nivel local – pot fi plătite de către clienți, iar producătorii locali se vor ocupa direct de livrarea produselor pentru familiile dezavantajate identificate de autoritățile locale. Ideea este derivată din vechiul obicei italian de a plăti în plus pentru cafeaua pe care apoi barman-ul o va oferi unei persoane care nu își poate permite.

„Brațe pentru farfuria ta” în Franța

Prin intermediul unei platforme online⁴, persoanele care au fost disponibilizate / sunt momentan inactive din cauza crizei COVID-19, dar care au posibilitatea să ajute comunitățile, pot lua legătura cu fermierii și le pot oferi ajutor remunerat în fermă (evident cu respectarea normelor de siguranță). Inițiativa „Des bras pour ton assiette”, susținută de regiunea Grand Est, a fost dezvoltată pentru a asigura aprovizionarea constantă cu produse alimentare, în ciuda crizei actuale.

Inițiativa „Local heroes” („Eroii la nivel local”) care urmărește să promoveze alimentele locale din Olanda

În Olanda, o nouă platformă online⁵ le permite oamenilor să ofere ajutor în producerea și promovarea alimentelor locale. Aceștia pot face voluntariat în calitate de promotori (online sau offline) sau de „muncitori flexibili”, pentru a sprijini fermierii și producătorii de alimente.

3 Inițiativa „Spesa sospesa”. Mai multe detalii disponibile la: <https://www.campagnamica.it/2020/03/30/spesa-sospesa-domicilio/>

4 Inițiativa „Des bras pour ton assiette”. Mai multe detalii disponibile la: <https://desbraspourtonassiette.wizi.farm/>

5 Inițiativa „Local Heroes”. Mai multe detalii disponibile la: <https://talents.local2local.nl/local-heroes-wanted/>

2. Securitatea alimentară a României și problemele generate de criza COVID-19 în agricultură și industria alimentară

Conform Indicelui Global de Securitate Alimentară (Global Food Security Index - GFSI)⁶, România ocupă poziția 38 în topul mondial al securității alimentare din cele 133 de țări analizate, poziție care a rezultat în urma evaluării mai multor criterii, printre care disponibilitatea hranei, accesibilitatea acesteia și calitatea și siguranța alimentelor. La momentul actual, România este una din țările europene cu un potențial foarte ridicat în sectorul agricol, însă se confruntă în continuare cu un randament foarte scăzut al producției, generat de o serie de factori, printre care și gradul de dezvoltare al infrastructurii agricole locale.

Nivelul crescut de importuri corelat cu nivelul scăzut de consum din producția internă a țării reprezintă o vulnerabilitate majoră a securității alimentare a României și o adevărată provocare în contextul actual.

Cea mai „gravă” situație este în sectorul legume și fructe: în 2018, România a importat 680.000 de tone de legume, exportând de peste patru ori mai puțin și a importat 855.000 de tone de fructe, exportând de peste nouă ori mai puțin⁷. Conform Strategiei Naționale pentru programele operaționale în sectorul de fructe și legume 2018 -2020⁸, sectorul românesc de fructe și legume reprezenta 24% din valoarea totală a producției vegetale în anul 2014, suprafața cultivată cu legume scăzând continuu de la 289,6 mii ha în 1989 până la 228,1 mii ha la sfârșitul anului 2016. Totodată, în același interval de timp, suprafața acoperită cu sere a scăzut continuu de la 5000 ha la 431 de ha.

Date fiind dimensiunile mici ale fermelor de legume și fructe, precum și lipsa acestora de experiență în sistemul de asigurare a recoltelor și de menținere a unor relații contractuale permanente cu o serie de procesatori, domeniul produselor proaspete prezintă o vulnerabilitate mult mai mare în situații de criză, comparativ cu industria de procesare. Totodată, sistemul de colectare slab dezvoltat determină în cele din urmă un nivel ridicat de autoconsum (cu preponderență în zonele rurale), o consecință a acestui fapt fiind faptul că pe piețele țărănești ajunge doar 20% din totalul producției. Un exemplu în acest sens este reprezentat de producția de mere, România având o producție estimată la 400.000 de tone

6 Analiză de țară conform Indicelui Global de Securitate Alimentară, disponibil la adresa: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country/Details#Romania>, accesat la 10 aprilie 2020.

7 Potrivit datelor furnizate de INS la solicitarea Wall-Street.ro, date disponibile la: <https://www.wall-street.ro/articol/Agricultura/244654/import-export.html>, accesate la 7 aprilie 2020.

8 Strategia națională pentru programele operaționale în sectorul de fructe și legume 2018-2020, disponibilă la <https://www.madr.ro/docs/agricultura/legume-fructe/strategie-legume-fructe-2018-2020.pdf>, accesată la 13 aprilie 2020.

de mere care ar putea acoperi consumul intern, însă conform declarațiilor președintelui Organizației Interprofesionale pentru Produse Agroalimentare (OIPA) ⁹, producătorii nu au capacitatea să le vândă.

România a înregistrat în primele 8 luni ale anului 2019 un deficit de 1,14 miliarde de euro în comerțul cu produse agroalimentare, acesta fiind în creștere cu peste 8% față de 2018, conform celor mai recente date publicate de către Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale¹⁰. Similar anului 2018, s-au înregistrat deficite comerciale la carne și organe comestibile, lapte și produse lactate, legume și fructe, preparate pe bază de cereale, având însă excedente comerciale la exportul de cereale, animale vii, semințe și fructe oleaginoase. În general, exportăm materie primă și importăm produse procesate / cu valoare adăugată. Valoarea exporturilor s-a majorat cu aproape 11% în 2019, în timp ce importurile au crescut cu 10,3% față de anul precedent.

În contextul declanșării pandemiei, autoritățile cu competențe în domeniul securității alimentare¹¹ susțin că situația este sub control. Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor (ANSVSA) a transmis că există suficiente stocuri de alimente pentru a satisface cerințele populației¹². Reprezentanții industriei alimentare au asigurat că există stocuri suficiente de materie primă, iar producția se desfășoară în ritmul și parametrii normali.

Însă chiar dacă la nivel declarativ „avem de toate”, România a luat decizia de a bloca exporturile de cereale. Ordonanța militară nr. 8/2020 privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19¹³ prevede la art. 7, alin. 1 interzicerea/suspendarea exportului pentru produsele agroalimentare prevăzute în anexa nr. 2 a ordonanței, pe perioada stării de urgență. Ministrul Agriculturii a declarat¹⁴ că această decizie a fost luată ca urmare a monitorizării stocurilor și a exporturilor comparativ cu luna martie a anului trecut, înregistrându-se o creștere a exporturilor cu 300.000 de tone de cereale mai mult față de anul precedent pentru aceeași perioadă. Ministrul a adăugat că în România se consumă, în medie, 170.000 de tone de cereale pe lună, rezervele fiind suficiente până la finalul lunii iulie.

Măsura a fost criticată de CE, comisarul european pentru agricultură declarând, conform Bloomberg¹⁵,

9 Declarație disponibilă la: <https://fermierinromania.ro/romania-pe-primele-locuri-din-ue-la-suprafata-cultivata-cu-le-gume-si-mere-productia-nu-este-insa-in-top/>, accesata la 12 aprilie 2020.

10 Comunicat MADR, disponibil la <https://www.madr.ro/comunicare/5681-analiza-balantei-comerciale-cu-produse-agroalimentare-pentru-primele-opt-luni-ale-anului-2019.html>, accesat la 12 aprilie 2020.

11 Conform Ordonanței de Urgență a Guvernului nr.98/2010, privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice, ANSVSA reprezintă instituția responsabilă cu asigurarea securității și siguranței alimentelor, această având rolul de a monitoriza producția și comerțul cu alimente pe fiecare verigă a lanțului alimentar.

12 Informare de presă ANSVSA, disponibilă la <http://www.ansvsa.ro/blog/ansvsa-informeaza-ca-exista-suficiente-stocuri-de-alimente-pentru-a-satisface-cerintele-populatiei/>, accesata la 9 aprilie 2020.

13 Ordonanța militară nr. 8/2020, disponibilă la <https://www.mai.gov.ro/wp-content/uploads/2020/04/OM-8-2020-privind-masuri-de-prevenire-a-raspandirii-covid-19.pdf>, accesată la 11 aprilie 2020.

14 Declarație acordată pentru Agerpres, disponibilă la <https://www.agerpres.ro/economic-intern/2020/04/10/interviu-oros-gandim-scheme-de-sprijin-pentru-a-compensa-pierderile-celor-care-au-lucrat-corect-nu-i-lasam-pe-smecheri-sa-profite--484882>, accesată la 12 aprilie 2020.

15 Declarație disponibilă la: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-11/eu-objects-to-romania-s-move-to-ban-agriculture-exports>, accesată la 14 aprilie 2020.

că nu există motive de piață pentru eliminarea schimburilor comerciale în interiorul sau în afara pieței unice, existând riscul ca aceste restricții să afecteze în cele din urmă securitatea alimentară și să plaseze o „povară excesivă” asupra exportatorilor de produse agricole.

Totodată, reprezentanții bursei online AgroCo.ro¹⁶ susțin că interzicerea exporturilor de cereale poate conduce la blocaje logistice, luând în considerare că România nu are o capacitate de stocare suficient de mare. Mai mult, Asociația Producătorilor de Carne de Porc din România (APCRR) subliniază vulnerabilitățile în domeniul aprovizionării pieței interne cu carne de porc, trăgând un semnal de alarmă într-o scrisoare deschisă adresată premierului¹⁷, în care se menționa faptul că producătorii locali pot asigura doar 30% din necesarul de carne de porc pentru consumul intern, România fiind astfel nevoită să importe restul de 70% pentru a asigura securitatea alimentară a populației.

Sectorul laptelui și al produselor lactate a fost, de asemenea, afectat de pandemie: închiderea școlilor către care se livrau produse lactate în cadrul programului Laptele și cornul, închiderea restaurantelor și a cafenelelor au făcut ca cererea din partea gospodăriilor să crească, afectând în același timp industria de prelucrare a laptelui.

Ministrul Agriculturii declara¹⁸ acum câteva zile că cele mai mari probleme ale fermierilor în momentul de față sunt legate de stocuri – atât la producători, cât și la procesatori, generate de închiderea industriei HORECA, procurarea input-urilor, precum și la importuri, care ajung cu întârziere prin culoarele verzi (căi prioritare pentru transportul de mărfuri în timp de pandemie). La acestea se adaugă nevoia de forță de muncă pentru asigurarea continuității activităților în zootehnie, precum și cultivarea, recoltarea etc. în legumicultură. De altfel, cei mai afectați în acest moment sunt legumicultorii: mulți dintre aceștia nu reușesc să vândă decât o mică parte din producție¹⁹.

Încă de la începutul crizei COVID-19, o parte a societății, dar și consumatorii au conștientizat nevoia susținerii micilor fermieri și a agriculturii locale - pe rețelele sociale se promovează consumul de la ferme din proximitate, online au apărut agregatoare de ferme care livrează în zona marilor orașe. Vânzările de produse online s-au accelerat, fermierii deja digitalizați (nu foarte mulți, din păcate) și mai ales formele de asociere ale acestora au intensificat livrările la domiciliu. Noul model de a vinde hrană a devenit *business to consumer*.

16 Declarație disponibilă la: <https://www.zf.ro/companii/bursa-online-agrogo-interzicerea-exporturilor-cereale-duce-blocaje-19063905>, accesată la 13 aprilie 2020.

17 Scrisoare deschisă adresată de către APCRR, disponibilă la: <https://www.revista-patronatelor.ro/asociatia-producatorilor-or-de-carne-de-porc-cere-ca-sectorul-de-suine-sa-dobandearca-importanta-nationala/>, accesată la 10 aprilie 2020.

18 Gândul.ro, Top trei dificultăți cu care se confruntă agricultura pe vremea pandemiei de COVID-19, disponibil la: <https://www.gandul.ro/financiar/agricultura/criza-top-trei-dificultati-cu-care-se-confrunta-agricultura-pe-vremea-pandemiei-de-covid-19-19418516>, accesat la 12 aprilie 2020.

19 Profit.ro, Situație critică pentru legumicultori: Nu vindem nici 10% din ce recoltăm, aproape toată verdeața o dăm la păsări! Legumicultorii se duc cu mașina personală acasă la client, disponibil la: https://www.profit.ro/povesti-cu-profit/agribusiness/agro-tv-situatie-critica-pentru-legumicultori-nu-vindem-nici-10-din-ce-recoltam-aproape-toata-verdeața-o-dam-la-pasari-legumicultorii-se-duc-cu-masina-personala-acasa-la-client-19330795?fbclid=IwAR09sEtGDj6XOgh1K25Ix-Gy89MVstUK8hLx-DxS-MEVWkHU-45hmS_vILQ, accesat la 14 aprilie 2020.

Pentru acei fermieri care nu au putut/știut să se mute online, nu au spații de stocare și nu au fost asociați, situația a devenit dramatică rapid, mulți legumicultori mici fiind nevoiți să arunce mare parte din producție. Chiar dacă piețele agroalimentare au rămas deschise pe toată perioada stării de urgență pentru agricultorii care prezintă certificate de producători agricoli, normele distanțării sociale în această perioadă au făcut ca numărul consumatorilor din piețe să scadă drastic. Problema lipsei depozitelor și a unei infrastructuri de colectare a legumelor se resimte din plin: conform Asociației Fermierilor Români (AFR), acestea sunt insuficiente și acoperă maxim 10% din producția de legume a României²⁰.

Răspunsul autorităților a fost unul deocamdată axat pe aspecte mai degrabă secundare nevoilor stringente ale fermierilor: s-a amânat plata impozitului pe terenurile agricole, s-a prelungit termenul pentru depunerea cererilor de plată pe suprafață la APIA, depunerea online a cererilor către AFIR etc.

Casa Română de Comerț Agroalimentar Unirea, o companie înființată de Ministerul Agriculturii, care își propunea să deschidă un lanț de 60 de magazine cu produse românești în toată țara practic nu funcționează în acest moment²¹.

O inițiativă mai importantă a MADR a fost realizarea, la finalul lunii martie, a platformei online www.rndr.ro/legume, unde producătorii de legume pot afișa cantitățile disponibile pentru vânzare, facilitându-le astfel dialogul cu retailerii. Chiar dacă până acum câteva sute de producători și-au promovat oferta pe platformă, utilitatea acesteia se dovedește a fi redusă în relație cu marile lanțuri comerciale, din cauza procedurilor de achiziție a acestora din urmă, care implică o standardizare a producției pe care o preiau. Marfa trebuie sortată, calibrată, ambalată. În plus, costurile preluării unor cantități reduse de legume de la un număr mare de producători sunt ridicate, astfel încât tot asocierea acestora este considerată a fi o soluție.

²⁰ Ibidem.

²¹ Financialintelligence.ro, Ministerul Agriculturii: Decizia de a continua proiectul Casei de Comerț “Unirea” depinde de concluziile anchetelor derulate, disponibil la: <https://financialintelligence.ro/ministrul-agriculturii-decizia-de-a-continua-proiectul-casei-de-comert-unirea-depinde-de-concluziile-anchetelor-derulate/>, accesat la 14 aprilie 2020.

Rolul fermelor mici și mijlocii în asigurarea securității alimentare a României

Analiza SWOT realizată în contextul pregătirii viitorului Plan Național Strategic pe perioada 2021-2027²² ne indică o consolidare a numărului de ferme spre profesionalizarea acestora: în 2016, numărul total al exploatațiilor agricole a scăzut cu 11,3% față de anul precedent, acestea reprezentând însă în continuare 32.7% din total exploatațiilor agricole din UE-28. Un număr foarte mare de exploatații au mai puțin de 2 ha, reprezentând 72% din totalul exploatațiilor înregistrate, similar cu alte țări ale UE-28, precum Bulgaria, Ungaria și Grecia, unde fermele mici sub 5 ha sunt preponderente²³.

Multe dintre aceste exploatații vor rămâne, probabil, la nivel de producție pentru autoconsumul familiei. Relevante pentru securitatea alimentară a României sunt cele de semi-subzistență, care produc mai mult și ar putea valorifica surplusul. Din păcate, acestea se zbat să depășească multiple obstacole – slaba dotare cu mijloace tehnice moderne de producție și recoltare, lipsa unui sistem de planificare a producției și de adaptare a acestuia în funcție de cerințele pieței, lipsa cunoștințelor de marketing menite să asigure vizibilitate produselor, dar și lipsa unor mijloace tehnice de pregătire a produselor pentru a fi distribuite pe piață, lipsa resurselor financiare și a capacității de a face salturi calitative în funcționare.

O soluție pentru aceste probleme, pe lângă abordarea altor forme de asociere deja existe la nivel național, este reprezentată de asocierea micilor producători sub forma unor food hub-uri (conform modelului propus în cadrul programului „Food Hub” – coordonat de Fundația Civitas²⁴). Food hub-urile, ca model de dezvoltare economic implementat pentru prima oară în SUA, însă aflat abia în primii ani de testare în România, își propun să intermedieze relația dintre micii producători și consumatorul final prin promovarea unui lanț scurt de aprovizionare, cu scopul de a contribui la dezvoltarea agricultorilor mici, dar și de a oferi alternative sănătoase, de calitate și de încredere consumatorului.

Asocierea poate conduce la creșterea gradului de tehnologizare a exploatațiilor eficiente a producției, la o organizare mai eficientă a producției, la o îmbunătățire a poziției fermierilor în lanțul valoric și creșterea capacității de negociere, dar și la facilitarea comunicării între fermieri și oferirea accesului la servicii de marketing și vânzare online a produselor, consiliere, pregătire profesională și consultanță.

22 Analiza Swot Planul Național Strategic 2021-2027, disponibilă la: https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/PAC_dupa_2020/2020/DRAFT-Analiza-SWOT-Plan-National-Strategic-2021-2027.pdf, accesată la 10 martie 2020

23 Agriculture, forestry and fishery statistical online book, disponibilă la https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Agriculture,_forestry_and_fishery_statistics, accesată la 12 aprilie 2020.

24 Prezentarea programului Food Hub, disponibilă la: <https://civitas.ro/proiecte/foodhub/>, accesat la 12 aprilie 2020

Sectorul cooperatist agricol se află în dezvoltare, în perioada 2015-2018 observându-se un trend ascendent în ceea ce privește numărul de cooperative agricole înregistrate la ONRC. În 2018 au fost înregistrate 1425 de cooperative față de 796 în 2015, conform analizei SWOT²⁵. Cu toate acestea, din totalul celor de 1425 de cooperative înregistrate, doar 230 erau funcționale, acestea având o cifră de afaceri de peste 1000 de euro. Deci s-ar putea concluziona că în România există acum minim 200 de cooperative care generează plus valoare pentru membri. O parte dintre acestea ar putea să-și asume în acest context de criză o dezvoltare rapidă, astfel încât să faciliteze desfacerea producției fermierilor mici care nu sunt încă angrenați în forme asociative.

3. Soluții pentru asigurarea securității alimentare a României din perspectiva fermierilor mici și mijlocii

Milioanele de gospodării țărănești și ferme mici de (semi)subzistență reprezintă piloni importanți pentru securitatea alimentară a României, atât din perspectiva autoconsumului care susține populația rurală în perioade de criză, dar mai ales din cea a potențialului acestora de a se integra în lanțurile de desfacere și a vinde surplusul pe piață, sub formă proaspătă sau către industria de prelucrare.

România trebuie să fructifice oportunitatea deschisă de Uniunea Europeană și să realoce banii necheltuiți încă din PNDR 2014-2020 pentru a finanța acțiuni relevante pentru a face față crizei. Din perspectiva nevoii de a asigura aprovizionarea populației cu produse proaspete și procesate din agricultura locală cu înaltă valoare adăugată – legumicultură, pomicultură, viticultură, apicultură, CRPE propune următoarele măsuri:

S1. Cooperativele și food hub-urile funcționale existente ar putea să fie stimulate și capacitate să își asume, pe timp de criză, și rolul de intermediar și agregator de producție locală și să achiziționeze marfă de la fermieri care nu sunt membri ai cooperativei, pentru a o livra apoi către retaileri, conform procedurilor și la standardele solicitate de către aceștia.

Astfel, o măsură dedicată din fondul de pandemie al PNDR le-ar putea facilita achiziționarea/închirierea de noi spații de stocare, sortare și ambalare a producției, achiziția de mijloace de transport, lăzi frigorifice, construcția de solaria, realizarea de investiții rapide care să le permită agregarea/procesarea unei cantități mai mari de hrană.

25 Idem 19.

Cooperativele și food hub-urile au deja contracte cu retaileri, procesatori, au experiență în livrarea către gospodării, oferă aceste servicii conexe fără de care producția fermierilor individuali nu se poate vinde în condiții optime.

S2. Configurarea unei măsuri de susținere a digitalizării vânzării producției de către fermieri, care să acopere costurile adiționale pe care le presupune livrarea direct către consumator, de tipul „coșul cu legume” - de exemplu, fermierii care au reacționat rapid în criză și au început să livreze direct către consumatori, ca urmare a unei promovări online, se plâng de costurile mari de transport pe care această formă de vânzare le presupune, pe care ei le suportă din profit.

S3. Finanțare adițională și mai flexibilă pentru proiecte de cooperare tip lanț scurt

Până acum, conform analizei SWOT realizate de PNDR în pregătirea noului Plan Național Strategic post-2020, prin submăsurile 16.4 și 16.4a, au fost sprijinite 71 de proiecte cu o valoare de 6,83 milioane euro. În cadrul parteneriatelor sprijinite sunt 186 de fermieri, 69 de unități școlare, sanitare, de agrement și alimentație publică, 48 de ONG-uri și 16 consilii locale.

Pe timp de criză, ar trebui prioritizate la finanțare acele proiecte de lanțuri scurte care ar livra hrană și produse de strictă necesitate comunităților rurale izolate și/sau marginalizate. În acest sens, se poate prelua modelul italian „Stesa Sospesa”.

S4. Acordarea de subvenții pentru procesatori și industria alimentară

Perspectiva prelungirii crizei încă un an și mai ales peste sezonul rece face ca susținerea urgentă a industriei de conserve să îmbunătățească perspectivele aprovizionării pe termen mediu a pieței cu produse de pe piață internă.

Președintele Federației Sindicatelor din Industria Alimentară – SindAlimenta declara recent că producătorii români din industria alimentară pot asigura peste 80% din necesarul de alimente pentru populație, dacă sunt suprijiniți de guvern și propunea scutiri de taxe și impozite pe o perioadă dată, pentru a putea susține producția.

S5. Stimularea lucrătorilor din agricultură întorși acasă din vest să rămână să lucreze în fermele din România

În contextul crizei puternice din ultimii ani a forței de muncă calificată în agricultură, reîntoarcerea lucrătorilor sezonieri cauzată de închiderea temporară a granițelor statelor din vestul Europei reprezintă o oportunitate care nu ar trebui ratată, de a-i ajuta pe cei care vor să rămână să lucreze în țară în agricultură. Această se poate realiza prin subvenționarea fermierilor care i-ar angaja pentru ca aceștia să le poată oferi salarii competitive sau chiar prin implicarea autorităților locale, care i-ar putea ajuta pe aceștia să arendeze la prețuri competitive teren nelucrat în acest moment, iar apoi să acceseze fonduri europene pentru instalarea tinerilor fermieri/dezvoltarea de exploatații agricole.

S6. Configurarea de instrumente financiare pentru ferme mici și IMM-uri din agricultură – fond de garantare/împrumut cu costuri mici, pentru că aceștia să își poată susține cash flow-ul

Pe termen mediu, oportunitățile de a aplica lecțiile învățate în timpul acestei crize vin din modul în care România își va configura viitorul program multianual de dezvoltare rurală prin Politica Agricolă Comună post-2020: pandemia a revelat necesitatea stringentă a unei mai bune organizări a lanțului de aprovizionare în agricultura din România, cel puțin în sectoarele cu înaltă valoare adăugată – legume, lapte, pomicultură, apicultură, viticultură.

Ponderea fermierilor care se asociază în cooperative, grupuri de producători, food hub-uri, lanțuri scurte de aprovizionare și sisteme de calitate trebuie să crească.

În viitorul PNS trebuie să existe o măsură specifică pentru sprijinirea formării de noi cooperative, food hub-uri și pentru capitalizarea celor existente. Mai mult, ar trebui sprijinite lanțurilor scurte de tip ASAT, care oferă și o plasă de siguranță producătorilor în caz de calamitate.

De asemenea, trebuie investit în pregătirea viitoarei generații de tineri fermieri (care fie preiau ferma de familie, fie își dezvoltă propria fermă) - sprijin și măsuri pentru revitalizarea sistemului educațional agricol și a liceelor agricole din România.

Acest material a fost realizat în cadrul proiectului „CoopNet 2.0 Learning and growing together”, finanțat de către Romanian-American Foundation. Conținutul acestuia nu reprezintă neapărat opinia entității finanțatoare.

www.crpe.ro

www.rafonline.org

